

УДК [37.011.3-051:316.444.5]:[37.016:33]
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2021-95-13

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ, ЩО НАВЧАЮТЬСЯ НА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Ієвлев Олександр Миколайович,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»
ievlev_lv@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1567-4131

Чорна Ірина Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри економіки і маркетингу
Національний університет «Львівська політехніка»
iryna.chorna@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2728-9284

У статті визначено та охарактеризовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-креативний, комунікативно-іншомовний), показники та рівні сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, що навчаються на економічних спеціальностях. Визначено, що такі критерії, як мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-креативний та комунікативно-іншомовний, відіграють значну роль у формуванні професійної мобільності майбутнього викладача закладу вищої освіти. Зроблено спробу привернути увагу до складових компонентів структури професійної мобільності майбутнього викладача закладу вищої освіти. Розглянуто критерії, до яких віднесено мотиваційно-ціннісний (усвідомлення важливості опанування великої кількості знань для ефективної професійної діяльності майбутнього викладача; наявність ціннісних орієнтирів на постійне оновлення набутих у процесі навчання знань для досягнення успіху у професійній діяльності; бажання ефективно використовувати професійно значущі знання, вміння та навички у майбутній професійній діяльності для кар'єрного росту); когнітивно-діяльнісний (володіння професійно-значущими знаннями у галузі своєї спеціальності на міжнародному рівні; володіння професійною термінологією; обізнаність із методами виконання професійних завдань із застосуванням професійно важливих знань та вмінь); особистісно-креативний (орієнтація на саморозвиток та самовдосконалення через усвідомлення необхідності вирішувати професійні завдання більшої складності; вільне оволодіння професією у формі творчого використання набутих загальних та професійних навичок; готовність до продукування нових ідей, здатність приймати блискавичні творчі рішення); комунікативно-іншомовний (наявність пріоритетних уявлень про комунікативні процеси у викладацькій діяльності; володіння засобами вербальної та невербальної комунікації іноземною мовою у межах професійної діяльності; здатність знаходити та опрацьовувати іншомовні автентичні професійні джерела для отримання інформації міжнародного рівня). Визначено, що володіння професійно важливими знаннями та засвоєння нових знань у професійній галузі відповідно до цих компонентів допоможе майбутньому викладачу закладу вищої освіти досягти високого рівня професійної мобільності, що вплине на результат та якість підготовки майбутніх фахівців. Професійно мобільний майбутній викладач має бути готовим до професійного спілкування, володіти іноземною мовою для просування у своїй кар'єрі; спроможним пристосовуватись до потреб соціуму, вирішувати проблемні ситуації; встановлювати професійні контакти з колегами; враховувати співпрацю з науково-педагогічними працівниками на міжнародному рівні; володіти знаннями з інформаційних технологій; орієнтуватись у комп'ютерних технологіях, працювати у мережі Інтернет, користуватись електронною поштою, вебплатформами; володіти знаннями культури, вміти правильно поводитись у професійній сфері.

Ключові слова: професійна мобільність, критерії, показники, викладач, викладацька (педагогічна) діяльність, професійно-педагогічна мобільність.

CRITERIA FOR FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE TEACHERS STUDYING ECONOMIC SPECIALTIES

Iyevlyev Oleksandr Mykolaiovych,
Candidate of Technical Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogy and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
ievlev_lv@ukr.net
orcid.org/0000-0003-1567-4131

Chorna Iryna Ivanivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant at the Department of Economics and Marketing
Lviv Polytechnic National University
iryna.chorna@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2728-9284

The article defines and characterizes the criteria (motivational-value, cognitive-activity, personal creative, communicative-foreign) indicators and levels of professional mobility of future teachers studying in economic specialties. It is determined that such criteria as motivational-value, cognitive-activity, personal-creative and communicative-foreign language play a significant role in the formation of professional mobility of the future teacher of higher education. An attempt is made to draw attention to the components of the structure of professional mobility of the future teacher of higher education. The following criteria are considered: motivational and value (awareness of the importance of mastering a large amount of knowledge for effective professional activity of the future teacher; the presence of values for constant updating of knowledge acquired in the learning process to achieve success in professional activities; skills in future professional activities for career growth); cognitive-activity (possession of professionally significant knowledge in the field of their specialty at the international level; possession of professional terminology; familiarity with the methods of performing professional tasks using professionally important knowledge and skills); personal and creative (focus on self-development and self-improvement through awareness of the need to solve professional problems of greater complexity; free mastery of the profession in the form of creative use of acquired general and professional; willingness to produce new ideas, ability to make quick creative decisions); communicative-foreign language (availability of priority ideas about communicative processes in teaching; possession of means of verbal and nonverbal communication in a foreign language within professional activities; the ability to find and process foreign authentic professional sources to obtain information at the international level). It is determined that the possession of professionally important knowledge and the acquisition of new knowledge in the professional field in accordance with these components will help future teachers of higher education to achieve a high level of professional mobility, which in turn will affect the outcome and quality of training. A professionally mobile future teacher must be ready for professional communication, speak a foreign language to advance in his career; able to adapt to the needs of society, solve problem situations; establish professional contacts with colleagues; take into account cooperation with research and teaching staff at the international level; have knowledge of information technology; navigate in computer technology, work on the Internet, use e-mail, Web platforms; to have knowledge of culture, to be able to behave correctly in the professional sphere.

Key words: *professional mobility, criteria, indicators, teacher, teaching (pedagogical) activity, professional-pedagogical mobility.*

Вступ

Динамічні зміни, які відбуваються у сучасному світі, передбачають підготовку компетентних, високо кваліфікованих фахівців, що будуть відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості на ринку праці. Педагогічна діяльність викладача вищої школи, як вважає О. Власенко, має свою специфіку, оскільки праця викладача закладу вищої освіти спрямована на професійну підготовку й виховання фахівців-професіоналів, інтелектуальної еліти суспільства, української інтелігенції. У цій діяльності поєднуються мистецтво педагога, знання та потенціал

науковця, ерудиція вченого, усвідомлення обов'язку та почуття відповідальності, зрілість, висока культура, інтелектуальність (Власенко, 2014). Як визначає український законодавець, «викладацька діяльність – це діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо) та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником» (Закон про освіту, 2017).

Саме це породжує вимоги, що постають нині перед системою вищої освіти, яка повинна підготувати професійно мобільного конкурентоздатного викладача. Сучасне законодавство не передбачає працевлаштування на посади викладачів вищої школи лише осіб із педагогічної освітою, отже, існує практика залучення випускників магістратури до викладацької діяльності.

Розглянемо критерії рівня сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, що навчаються на економічних спеціальностях.

У зв'язку з інтеграцією освіти України у європейський освітній простір виникає потреба в підготовці викладача нового покоління, у формуванні компетентного, висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, який буде відповідати міжнародним стандартам якості. Постійний розвиток науки та освіти, впровадження сучасних інформаційних технологій навчання, постійне оновлення змісту освітніх програм (навчальних планів, робочих програм навчальних дисциплін тощо) змінюють умови професійної діяльності викладача у закладах вищої освіти. Водночас кризові явища в економіці приводять до відтоку кваліфікованих кадрів освітян, що зумовлює необхідність їх підготовки у ЗВО. Як правило, така підготовка здійснюється в умовах магістратури.

Сучасний викладач закладу вищої освіти повинен бути готовим постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність; дотримуватися педагогічної етики; сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти (Закон про освіту, 2017), швидко засвоювати нову інформацію, оновлювати загальну методику викладання та методики викладання навчальних дисциплін економічних спеціальностей тощо.

Швидкий темп науково-технічного прогресу передбачає старіння попередньо отриманих знань та змушує науково-педагогічних працівників безперервно їх нарощувати у галузі своєї спеціальності. Щоразу гострішою стає потреба всебічного розвитку особистості на всіх рівнях, максимально швидкого розвитку професійних здібностей, навичок та якостей, щоби бути успішним і затребуваним працівником.

Фахівець у будь-якій галузі, особливо в педагогічній, повинен мати певні особистісні якості, а саме бути рухливим, готовим до змін, мати рефлексію, швидко та ефективно адаптуватися до будь-яких умов, тобто володіти високим ступенем професійної мобільності.

Метою статті є визначення критеріїв та характеристика показників рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, що навчаються на економічних спеціальностях.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Ефективність професійної підготовки майбутнього викладача, що навчається за спеціальностями економічного профілю, визначається рівнем сформованості його професійної мобільності.

Професійну мобільність педагогів досліджували Л. Амірова, О. Безпалько, Ю. Біктуганов, Є. Горанська, Б. Ігошев, Н. Коробко, Р. Пріма, Н. Кожемякіна, Г. Меденкова, О. Малишевський, О. Нікітіна, М. Пазюкова. Водночас актуальні проблеми професійної мобільності і професійної мобільності студентів непедагогічних спеціальностей досліджували Є. Боярко, А. Ващенко, Л. Вороновська, Л. Горюнова, В. Дюніна, Є. Іванченко, С. Капліна, Н. Мерзлякова, Л. Меркулова, Є. Самоделкін, Л. Сушенцева, Н. Хакімова, І. Хом'юк.

2. Методологія та методи

Майбутній мобільний викладач із високим рівнем професійної мобільності, що навчається на економічній спеціальності, повинен бути здатним вільно оперувати інформацією, а також бути готовим до професійного спілкування, володіти іноземною мовою для просування у своїй кар'єрі; спроможним пристосовуватися до потреб соціуму, вирішувати проблемні ситуації, пов'язані з освітнім процесом; встановлювати професійні (суб'єкт-суб'єктні) контакти з людьми; володіти знаннями з інформаційних технологій (у сфері освіти); орієнтуватись у комп'ютерних технологіях, працювати у мережі Інтернет, користуватись електронною поштою, вебплатформами; володіти знаннями культури, вміти правильно поводитись у професійній сфері.

Виникає актуальне завдання з визначення рівня сформованості професійної мобільності такого викладача. Це доцільно зробити за допомогою критеріального підходу.

3. Результати та дискусії

Варто зазначити, що розроблення та застосування критеріїв посідає важливе місце серед наукових проблем, адже тільки за наявності правильно розроблених критеріїв, якими можна керуватись під час оцінювання педагогічних процесів або явищ, можна аналізувати та узагальнювати результати педагогічного впливу (Батищев, 1987: 17).

У контексті нашого дослідження критерій розуміємо як ознаку, на основі якої здійснюватиметься оцінювання сформо-

ваності професійної мобільності майбутніх викладачів закладу вищої освіти, при цьому визначення кожного критерія відображається у відповідних показниках, які допомагають оцінити якість і рівень сформованості професійної мобільності.

Науковці виокремлюють загальні критерії сформованості професійної мобільності, такі як якості особистості (гнучкість, відкритість, швидкість, толерантність); уміння самовизначатись, саморегулюватись, покладати цілі, креативно вирішувати проблеми, пристосовуватись до змін; здатність бачити, розуміти та аналізувати сутність змін, вміння мислити продуктивно, проектувати зміни у соціумі (Тернопільська, 2012); діяльнісно-гностичний критерій, суб'єктивний критерій та критерій професійної спрямованості, функціональний компонент (в межах професійної діяльності) і мотиваційно-особистісний та інформаційно-комунікаційний компоненти (в межах індивідуальних особливостей) (Гордеева, 2014); педагогічні компетенції та компетентність, предметні компетенції та компетентність, світоглядні установки й цінності, особистісні ціннісні орієнтації та потреби, професійно важливі якості особистості, наявність технологічної складової частини, педагогічна рефлексія (Ващенко, Гринько, 2013); рівень професійних знань і якостей, рівень «надпрофесійних» знань і якостей, прагнення до професійного та кар'єрного зростання, рівень сформованості позитивної «Я-концепції» (Іванченко, 2005).

З урахуванням предмета нашого дослідження під критерієм будемо розуміти ознаку, завдяки якій відбувається оцінювання, визначення або класифікація певного явища або процесу (Семенова, 2006). При цьому ми розглядаємо критерій як ознаку, на підставі якої здійснюється оцінювання професійної мобільності майбутнього викладача. Як зазначає Л. Сушенцева, для визначення рівня сформованості якості, властивості, ознаки об'єкта відповідно до визначеного критерія визначаються показники, що мають кількісну і якісну характеристики сформованої характеристики (Сушенцева, 2011).

Проведений нами аналіз дав змогу визначити такі критерії сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, що навчаються на економічних спеціальностях, як мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-креативний та комунікативно-іншомовний. Відповідно до кожного критерія нами розроблено показники його сформованості.

З огляду на особливості професійної діяльності майбутнього викладача закладу

вищої освіти розкриємо більш детально їх зміст.

Мотиваційно-ціннісний критерій характеризують такі показники, як усвідомлення важливості опанування великої кількості знань для ефективної професійної діяльності майбутнього викладача; наявність ціннісних орієнтирів на постійне оновлення набутих у процесі навчання знань для досягнення успіху у професійній діяльності; бажання ефективно використовувати професійно значущі знання, вміння та навички у майбутній професійній діяльності для кар'єрного росту. Мотиваційний критерій відображає готовність майбутнього викладача закладу вищої освіти до пізнання, дослідження, досягнення успіху у професійній діяльності.

Мотивація є першим і найважливішим кроком для здійснення чогось, досягнення бажаного результату. Таким чином, мотиваційно-ціннісний критерій є важливою складовою частиною визначення сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, адже у процесі навчання у ЗВО майбутні викладачі повинні самостійно визначити для себе ті мотиви, які б сприяли прагненню до безперервного навчання, самовдосконалення для безперервного освоєння знань нових технологій, методів та способів їх набуття, що сприятимуть ефективному формуванню їхньої професійної мобільності. Критерій визначає рівень сформованості важливих і необхідних якостей та здібностей особистості, необхідних для професійної діяльності. Зокрема, гнучкість, відкритість, швидкість, толерантність – це ті якості, які забезпечують майбутньому професійно мобільному викладачу швидке реагування на зміни у змісті професійної діяльності. Водночас у зв'язку з постійним розвитком і змінами в науці та освіті викладач повинен бути готовим швидко та ефективно перенавчатись та здобувати нові знання професійної сфери, бути відкритим до оновлення знань.

Когнітивно-діяльнісний критерій включає як показники володіння професійно значущими знаннями у галузі своєї спеціальності на міжнародному рівні; володіння професійною термінологією; обізнаність із методами виконання професійних завдань із застосуванням професійно важливих знань та вмінь. Для формування професійної мобільності високого рівня майбутні викладачі повинні знати та розуміти всі особливості науково-педагогічної діяльності, в тому числі на міжнародному рівні. Для цього у процесі навчання важливо максимально глибоко засвоювати професійно необхідну інформацію. Так, необхідність

когнітивного критерія виражається в тому, що він забезпечує здатність майбутнього фахівця засвоювати та постійно вдосконалювати знання, засвоювати нові вміння та навички, які необхідні для виконання професійно важливих завдань. Відповідно, когнітивно-діяльнісний критерій характеризується рівнем набутих професійних знань та вмінь, засвоєних майбутнім викладачем у процесі навчання; володінням конструктивно-продуктивним мисленням; обізнаністю у новітніх інформаційних технологіях у системі освіти; знаннями законодавчих та нормативно-правових актів.

Особистісно-креативний критерій характеризується такими показниками, як орієнтація на саморозвиток та самовдосконалення через усвідомлення необхідності вирішувати професійні завдання більшої складності; вільне оволодіння професією у формі творчого використання набутих загальних та професійних знань; готовність до продукування нових ідей, здатність приймати блискавичні творчі рішення. Він відображає ставлення майбутнього викладача до умов навколишньої дійсності, орієнтацію в системі можливих варіантів професійної діяльності, їх оцінювання, визначення, вибір та обґрунтування. Так, особистісно-креативний критерій є невід'ємною складовою частиною здатності майбутнього викладача спрямовувати свою поведінку на певні цінності та норми у процесі праці, відповідально ставитися до неї та проявляти ініціативність.

Наступним критерієм сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів закладу вищої освіти є комунікативно-іншомовний, який виражається в таких показниках, як наявність пріоритетних уявлень про комунікативні процеси у викладацькій діяльності; володіння засобами вербальної та невербальної комунікації іноземною мовою у межах професійної діяльності; здатність знаходити та опрацювати іншомовні автентичні професійні джерела для отримання інформації міжнародного рівня. Його важливість зумовлюється тим, що професійна діяльність викладача вимагає наявності у фахівця високого рівня активного, етичного спілкування, вміння знаходити та опрацювати необхідну інформацію, в тому числі іноземною мовою.

Необхідність комунікативно-іншомовного критерія професійної мобільності майбутнього викладача закладу вищої освіти зумовлюється можливістю використовувати знання іноземної мови як засіб ділового спілкування, пошуку інформації, що забезпечується знанням як базової, так

і професійно важливої лексики та спеціальної термінології.

Комунікативність відіграє важливу роль у взаємодії із суб'єктами освітнього процесу, що входить у професійні обов'язки викладача. Отже, майбутні викладачі у процесі навчання повинні оволодіти комунікативною компетентністю. Науковці по-різному визначають комунікативну компетентність, а саме не тільки як знання про те, що щось є формально можливим у мові, але й як знання того, чи вони є відповідними у певному мовному середовищі (Richards, 2006: 90); як соціальну обізнаність у тому, як люди спілкуються (взаємодіють) між собою (Lusting, Koester, 2010: 65); знання правил та здатність застосовувати доречно мову (Vorbala, 2006: 200).

Комунікація відбувається в процесі вирішення проблем, пов'язаних із професійною діяльністю, та забезпечується здатністю спілкуватись усно та письмово, в тому числі на міжнародному рівні, а також знаходженням шляхів вирішення професійних завдань із використанням інформаційних джерел іноземною мовою для підвищення кваліфікації, пошуку інформації, наукової діяльності. Важливо акцентувати увагу на тому, що кваліфікований професійно мобільний викладач закладу вищої освіти повинен бути універсальним та багатограним спеціалістом у сфері своєї діяльності. Він повинен володіти правилами складання робочих (навчальних) програм, конспектів, написання статей, звітів, брати участь у всесвітніх та міжнародних наукових конференціях, міжнародних стажуваннях, семінарах, знати трудове законодавство, бути готовим опрацювати інформаційні джерела, які постійно оновлюються, вирішувати професійні завдання, набувати нових знань на міжнародному рівні, опановувати нові технології для ефективної професійної діяльності, володіння інформаційними технологіями.

Висновки

Майбутній мобільний викладач із високим рівнем професійної мобільності, що навчається на економічній спеціальності, повинен бути здатним вільно оперувати інформацією, а також бути готовим до професійного спілкування, володіти іноземною мовою для просування у своїй кар'єрі; спроможним пристосовуватись до потреб соціуму, вирішувати проблемні ситуації, пов'язані з освітнім процесом; встановлювати професійні (суб'єкт-суб'єктні) контакти з людьми; володіти знаннями з інформаційних технологій (у сфері освіти). Аналіз наукових джерел дав змогу визначити критерії сформованості професійної мобільності

таких викладачів, такі як мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-креативний та комунікативно-іншомовний. В роботі охарактеризовано показники, які покладені в основу діагностики (на основі визначених критеріїв) рівня сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів, що навчаються на економічних спеціальностях. Одержані результати буде використано під час проведення констатувального й формувального експериментів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-19. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 02.02.2021).
2. Батищев Г. Особенности культуры глубинного общения. *Вопросы философии*. 1995. № 3. С. 109–129.
3. Borbala R. First Steps in Theoretical and Applied Linguistics. Budapest Konzorcium. 2006. URL: <https://docplayer.net/6565405-First-steps-in-theoretical-and-applied-linguistics-borbala-richter.html> (дата звернення: 02.02.2021).
4. Гордєєва Т. Критерії професійної мобільності соціальних працівників. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2014. № 1 (22). С. 98–110.
5. Іванченко Є. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Одеса, 2005. 20 с.
6. Lusting M.W., Koester J. Intercultural Competence: Interpersonal Competence across Cultures. 6th ed. Pearson Education. 2010. URL: <https://www.pearson.com/us/higher-education/program/Lustig-Intercultural-Competence-Interpersonal-Communication-Across-Cultures-6th-Edition/PGM120744.html> (дата звернення: 02.02.2021).
7. Richards J.S. Communicative Language Teaching Today. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 82 p.
8. Семенова А. Словник–довідник з професійної педагогіки. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.
9. Сушенцева Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія / ред. Н. Ничкало. Кривий Ріг, 2011. 439 с.
10. Тернопільська В. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. 2012. Вип. 9. С. 208–213.
11. Ващенко І., Гринько В. Критерії діагностики рівня професійної мобільності у викладачів вищої школи. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 19. С. 97–105.
12. Власенко О. Педагогічна діяльність викладача вищої школи: теоретичний аспект. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 3. С. 73–78.

REFERENCES

1. Pro osvitu: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] from 05. 09. 2017. № 2145-19 Vidomosti Verhovnoi Rady. (2017). № 38–39, p. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov>

ua/laws/show/2145-19/page [in Ukrainian] (accessed: 02.02.2021).

2. Batushchev, G. (1995). Osobennosti kulturyi glubinnogo obscheniya pedagoga [Features of the culture of deep communication]. *Voprosy filosofii – Questions of Philosophy*, 3, 109–129 [in Russian].
3. Borbala, R. (2006). First Steps in Theoretical and Applied Linguistics. Budapest Konzorcium. URL: <https://docplayer.net/6565405-First-steps-in-theoretical-and-applied-linguistics-borbala-richter.html> [in English] (accessed: 02.02.2021).
4. Gordeeva, T. (2014). Kriterii profesiynoi mobilnosti sotsialnyh pratsivnykiv [Criteria for professional mobility of social workers]. *Visnik Zaporizkogo natsionalnogo universitetu – Pedagogichni nauky: Pedagogical sciences*, 1 (22), 98–110 [in Ukrainian].
5. Ivanchenko, E. (2005). Formuvannya profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchikh navchalnykh zakladakh: [Formation of professional mobility of future economists in the process of studying in higher educational institutions]. avtoreferat, Pivdenoukrainskyi derzh. pedagogichnyi un-t im. K. Ushynskoho, 20 [in Ukrainian].
6. Lusting, M.W. & Koester, J. (2010). Intercultural Competence: Interpersonal Competence Across Cultures. 6th ed. Pearson Education. URL: <https://www.pearson.com/uk/educators/higher-education-educators/program/Lustig-Intercultural-Competence-Interpersonal-Communication-Across-Cultures-6th-Edition/PGM918744.html> [in English] (accessed: 02.02.2021).
7. Richards, J.S. (2006). Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press. 82 [in English].
8. Semenova, A. (2006). [Slovnyk-dovidnyk z profesiynoi pedahohiky: Dictionary-reference book on professional pedagogy], Odessa, Palmira – Palmyra, 272 [in Ukrainian].
9. Sushentseva, L. (2011). Formuvannya profesii-noi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoriia i praktyka [Formation of professional mobility of future skilled workers in vocational schools: theory and practice]. Monohrafiya. Kryvyi Rih [in Ukrainian].
10. Ternopil'ska, V. (2012). [Struktura profesii-noi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia: The structure of professional competence of the future specialist]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University. Serii: Pedahohika: Pedagogy*, 9, 208–213 [in Ukrainian].
11. Vaschenko, I. & Grynko, V. (2013). [Kryterii diagnostyky rivnia profesii-noi mobilnosti u vykladachiv vyschoi shkoly: Criteria for diagnosing the level of professional mobility in high school teachers]. *Problemy suchasnoi psyhologii – Problems of Modern Psychology*, 19, 97–105 [in Ukrainian].
12. Vlasenko, O. (2014). [Pedahohichna diialnist vykladacha vyshchoi shkoly: teoretychnyi aspekt: Pedagogical activity of a high school teacher: theoretical aspect]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Tauride Bulletin of Education*, 3, 73–78 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2021.
The article was received 27 April 2021.